

BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT KOUCHINGI ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH

Isomiddinova Bonu Sherali qizi
Navoiy davlat pedagogika intituti pedagogika
Jismoniy madaniyat fakulteti
2 kurs Kurash yunalishi talabasi
Ilmiy rahbar: p.f.n, dosent
Nurullayev Abduholiq Qahhorovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport kouchingi asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash ijtimoiy-pedagogik zarurat sifatida ekanligi keng yoritilgan. Shuningdek, sport sohasida rahbar, murabbiylik vazifalarini bajarish, biznes sportini rivojlantirishga yo'naltirilgan vazifalarni amalga oshirishda sport kouchingi haqida alohida ahamiyat qaratilgan.

Kalit so'zlar: Sport, kouching, murabbiy, jismoniy madaniyat.

Jahon ta'lim tizimida talabalarni malaka talablari asosida tayyorlash, ularning kompetensiyalarini rivojlantirish orqali hayoti mobaynida sifatli ta'lim olishlari va bunda qiziqishi va ehtiyojlarini inobatga olish masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda. O'qitish jarayoniga valeologik tavsifdagi texnologiyalar, interfaol o'qitish tizimlarini joriy etish masalalariga ustuvorlik berish asosida yondashilmoqda. bo'lajak mutaxassislarni, shu jumladan, jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy metodlar, elektron ta'limiy vositalar va fasilitatsiya yondashuvlariga ta'lim sifatini oshirish strategiyasi sifatida qaralmoqda.

Bugungi kunda respublikamizda yoshlarning sport sohasida rivojlanishlari uchun barcha sharoitlar mujassam bo'lib, ularning imtiyozli ravishda o'qishga kirishlari, qozonilgan g'alabalarini munosib taqdirlash, kundalik hayotini komfortda o'tkazishlari, ta'lim olishlari uchun keng imkoniyatlar yaratilgan. Respublika viloyatlari va tuman hududlarida sport ishlarini jonlantirish, uni zamonaviy uslubda boshqarish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilayapti. biroq, shunga qaramasdan, shu sohada ayrim muammolar mavjudki, ularni bartaraf etishda butun jahon tan olib bo'lgan-yo'nalish- sport kouchingi ko'mak beradi. Shuningdek, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashga mone'lik qiluvchi ayrim sohaga oid kamchiliklar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish kadrlar tayyorlash masalasining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Chunonchi, respublikadagi pedagogika oliy ta'lim

muassaslari kredit-modul tizimiga o'tganligi munosabati bilan “jismoniy madaniyat” ta'lim yo'nalishi bakalavriaturasidagi majburiy va tanlov fanlarning o'quv modullarini o'qitishda aniq vazifalar va maqsadli ko'rsatkichlar hanuzgacha sport kouchingi konsepsiyasi doirasida ishlab chiqish;

“Kurash”, “Suzish”, “Qishki sport o'yinlari”, “Og'ir atletika” kabi o'quv modullari uchun moddiy-texnika bazasini takomillashtirish (suv havzalari, chang'i, chana, fristayl sporti uchun anjomlar, totami va boshqalar);

Oliy ta'lim muassasalarida sport kouchingi asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini pedagogik jarayonlarni boshqarishga o'rgatish texnologiyalarining takomillashtirish;

Mahalliychilik aloqalarini bartaraf etish asosida iqtidorli talabalar ichidan sport ustalarini yetishtirishda seleksiyani shaffolashtirish;

- sport zaxirasini shakllantirish sohasida malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojni qondirish;

- oliy ta'limda jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy ta'lim standartlarini ishlab chiqish. bularning barchasi amalga oshirilganda, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport kouchingi asosida kasbiy malakalarini rivojlantirishga xizmat qilishi shak-shubhasizdir.

Binobarin, har bir o'z hayotida yuqori cho'qqilarga erishishni, tabiat, tevarakatrof va borliq bilan uyg'unlikda bo'lishni istaydi [1, 36-b.]. Yutuqlari unga quvonch va muvaffaqiyat keltiradi, biroq, har bir kishiyam bir paytning o'zida ham moliyaviy ham ijtimoiy yutuqlarga erishavermaydi. hayotida uchraydigan to'siqlarni yengib o'tishga, unga to'g'ri yo'l ko'rsatishga kouch pedagog va psixologi yordam berishi, muammo yechimini topishga erishishda ko'mak berishi mumkin. sport kouchi esa, har bir sportchining hayoti va faoliyati mobaynida mavjud bo'lgan to'siqlarni yengib o'tishga, jismoniy tarbiya sohasida erishgan yutuqlarini rivojlantirishga, muvaffaqiyatsizliklarini esa, osongina hal etishga o'rgatadi. shu sababli, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida ham sport kouchiga xos sifatlarni rivojlantirish bugungi kun talabidir.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport kouchingi asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash ijtimoiy-pedagogik zarurat sifatida ayon bo'lmoqda.

Mamlakatimizda so'nggi yillarda kurash, gimnastika, tennis, qilichbozlik, velosport, o'q otish, dzyudo, yengil atletika, og'ir atletika, taekvondo, eshkak eshish, shaxmat, futbol, bolalar sporti, voleybol, badiiy gimnastika kabi sport turlari takomillashmoqda. shu bilan birga, butun jahonda keng ko'lamda quloqch yozayotgan sport kouchingini rivojlantirishga ham ehtiyoj sezilmoqda [2, 516-517-b.].

“**Kouch**” (“**coach**”) atamasi sport sohasida XX asrning 60-yillarida vujudga keldi va (“coach”-«trener», “murabbiy”), rahbarlik qilish, sportchilarga ustoz va murabbiylik qilishni bildira boshladi. [3, 76-b.]. Zamonaviy sport jamoalarida guruh menejerlari, rahbarlari bilan birga, kouch maslahatchilari paydo bo'la boshladi. tadqiqot doirasida “kouching” atamasini ham tavsiflash joiz [4].

Kouching – sport sohasida murabbiylik, yo'lboshchilik qilish, tahsil oluvchi va tarbiyalanuvchilarda ijobiy sifatlarni qaror toptirish faoliyatidir [2,517-b.].

Muayyan sport turida muvaffaqiyatga erishish yo'llarini bilgan holda murabbiy o'z sportchilarini o'qitadi va unga hamroh bo'ladi, u bilan birga jismoniy tarbiya bo'yicha mashg'ulotlarga va musobaqalarga qatnashadi. Ayniqsa, kouch guruh bilan ishlaganda har bir ishtirokchining guruhdagi rolini taqsimlashi, jamoaviy holatda ularni jiplashtirishi, jamoa ichidan yetakchilarni aniqlashi va guruh a'zolarining o'zaro psixologik kirishimlilikini ta'minlashi lozim [5, 23-b.].

O'zbekiston respublikasi prezidentining 2020 yil 30 oktyabrdagi «Sog'lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-6099-sonli farmoni va 2018 yil 5 iyundagi «Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-3775-son qarorlarida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kelgusi pedagogik faoliyatga tayyorlash bo'yicha ham bir qator vazifalar belgilab berilgan” [6, 7, 8]. Shu jihatdan olganda, bugungi kunda sport kouchingi talabalarning kelgusi faoliyatida hamda jismoniy chiniqishlarini yuksaltirishda va bu sohada natijaviylilikka erishishda muhim bo'lib, mutaxassislarni sport klublari, seksiyalari va to'garaklaridagi faoliyatni tashkil qilishda amaliy xizmat qiladi. shuningdek, sport va o'qitish muhitini uyg'unlikda olib borish; sport to'garaklari, seksiyalarida shaxslararo munosabatlarni tashkil qilish, tarbiyalanuvchilarda kirishimlilik, jamoaviy moslashuvchanlikka aloqador pedagogik shart-sharoitlarni namoyon etishga yordam beradi [9, 519-b.].

Sport kouchingi asosida yoshlarda qadriyatlar tizimi shakllanadi va ushbu sifatlar shaxsni kasbiy yetuklik sari boshlaydi. kouching tamoyillari zamirida shaxs rivojlanar ekan, unda o'zi to'g'risida va egallangan qadriyatlar, bilimlar (metabilimlar) xaqida tasavvurlari kengayadi (1.1.-rasmga qarang)

1.1-rasm. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda sport kouchingining ahamiyati.

1.1-rasmda ifodalanganidek, sport kouchingi ta'lim jarayonida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining metakognitiv omillar, motivatsion bosqichlarga aloqador vazifalarning ta'minlanishiga yordam beradi [10, 206-b.].

Sport kouchingi bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining jismoniy sifatlari, intellektual va hissiy-emotsional sohasini kasbiy va shaxsiy rivojlantirishning eng yuqori imkoniyatlari bilan mo'jassamlanadi. bunda shaxsning oldindan faoliyatini rejalashtirishga bo'lgan ishtiyoqi oshadi va u strategiya va taktika asosida uzoq va yaqin vaqtda amalga oshirishi lozim bo'lgan xatti-harakatlarini namoyon etishga kirishadi [10, 206-b.].

“Sport sohasidagi kouch (murabbiy) shaxsni jismoniy chiniqtirishga hamda ta'lim olishga undovchi, shaxsiy va ijtimoiy hayotida maqsadli faoliyatni tashkil qilishga o'rgatuvchi, kasbiy va shaxsiy manfaatlar uyg'unligini ta'minlovchi konsultant-maslahatchi sifatida namoyon bo'ladi” [11]. Bu sifat-o'qituvchining o'quv va boshqa faoliyatlaridagi o'z-o'zini anglash mexanizmini ta'minlaydi [10, 207-b.].

Sport kouchingi jismoniy tarbiya o'qituvchisining milliy va umumiy qadriyatlarga ega bo'lishini, mamlakatning ijtimoiy hayotida ishtirok etishini, oilasiga, urf-odatlariga hurmat hamda ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lishini, ilm fanning hayoti va dunyo rivojiga ta'sirini angalay olishini, shuningdek, talabalarga ularni tushuntira olish qobiliyatini rivojlantiradi [12].

Ushbu fikrlar ilmiy muammoni hal qilishning mavjudligi va zarurligini aniqlashga imkon berdi, ya'ni, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy malakalarini rivojlantirish komponentlari sifatida uning kognitiv, motivatsion, menejerlik, pragmatik salohiyatini aks ettiruvchi qobiliyatlar rivojlantirilishiga e'tibor qaratish lozimligi aniqlandi. shuningdek, shaxsning jismoniy sifatlarini belgilovchi: kuch, egiluvchanlik, chaqqonlik, ziyraklik, tezkorlik kabi texnikaga ega bo'lish salohiyatini inobatga olishni nazarda tutadi [13, 148-b.].

Adabiyotlar:

1. Sharipova D. Ota-onalar o'rtasida tibbiy-pedagogik bilimlarni targ'ib qilish // Monografiya. – t.: Ibn sino nomidagi nashriyot, 1994. – 127 b.
2. Axmedova S.A. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport kouchingi asosida kasbiy malakalarni rivojlantirish omili // hozirgi taraqqiyot bosqichida xotin-qizlar sporti: muammolar va istiqbollari: xalqaro onlayn ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Buxoro, 2020. – b. 516-520.
3. Axmedova S.A. Sport kouchingi – Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy malakalarni rivojlantirish omili sifatida // Fan sportga ilmiy-nazariy jurnal. – T., 2020. – № 3. – b. 76-79.
4. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. – № 1. –t.: Qomuslar bosh tahririyati, 2000. – 767 b.
5. Axmedova S.A. Sport kouchingini uni talabalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish bilan uyg'unlashtirish // uzluksiz ta'lim ilmiy-uslubiy jurnal. – t., 2020. – № 5. – b. 19-24.
6. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi PF-4947-son farmoni. O'zbekiston respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2017 yil, 6-son, 70-modda.
7. O'zbekiston respublikasi prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi «O'zbekiston respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi pf-5847-sonli farmoni. – qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 06/19/5847/3887-son, 09.10.2019 y.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi «Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi pq-3775-son qarori. qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 06.06.2018 y., 07/18/3775/1313-son.
9. Axmedova S.A. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport kouchingi asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyalari // Fan sportga ilmiy-nazariy jurnal. – t., 2020. – № 5. – b. 59-61.
10. Axmedova S.A. Jismoniy tarbiya o'qituvchilarida sport kouchingi orqali kasbiy malakalarni rivojlantirish // Oliy ta'lim sifatini takomillashtirishda innovatsion hamkorlikning dolzarb masalalari: xalqaro ilmiy onlayn konferensiya materiallari 3-kitob. – t., 2020. – b. 205-207.
11. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2017 yil 3 iyundagi «Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3031- sonli qarori. o'zbekiston respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 23-son, 455-modda, 37-son, 982-modda; qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 25.05.2018 y., 06/18/5447/1269-son; 07.06.2018 y., 06/18/5456/1316-son, 31.07.2018 y., 06/18/5483/1594-son.
12. Ibn sino abu ali tadbiri manzil. – dushanba: irfon, 1980. – 420 b.
13. Akhmedova S. A. Technologies for preparing future physical education teachers for professional activities on the basis of sport coaching // International Journal on Integrated Education. Volume 3, Issue VIII, Avgust 2020. – Page No.147-151.